כיתות ז'-ט' | גמרא | שיעור 1 מתוך 5 | 45 דק' | מסכת סוכה, דף ב ע"א

סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה

להורדה: מערך שיעור מלא (PDF) · דף עבודה (PDF) · מערך (Word) · דף עבודה (Word)

🎯 מטרות השיעור

- התלמידים יכירו את המשנה הפותחת של מסכת סוכה: סוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, ורבי יהודה מכשיר.
- התלמידים יבינו את המהלך "מנא הני מילי": שלושה אמוראים, שלושה פסוקים ושלושה טעמים לאותו דין.
- התלמידים יזהו קושיה ותירוץ: אביי מקשה "אלא מעתה", ורבי זירא ורבא מתרצים.
- התלמידים ינסחו במילים שלהם מה הסוכה אמורה לעשות לנו לפי כל שיטה.

📖 הסבר למורה

המשנה הראשונה במסכת סוכה פוסלת סוכה גבוהה מעשרים אמה, ורבי יהודה מכשיר. הגמרא שואלת "מנא הני מילי" ומביאה שלושה אמוראים, שלושה פסוקים ושלושה טעמים: רבה ("למען ידעו דורותיכם": אדם צריך לדעת שהוא יושב בסוכה), רבי זירא ("וסוכה תהיה לצל": הצל צריך לבוא מהסכך) ורבא ("בסוכות תשבו": דירת עראי). אביי מקשה על רבי זירא ועל רבא בעזרת מקרים קיצוניים, והם מתרצים.

📜 המקור (מנוקד, מתוך ספריא)

משנה, סוכה ב ע"א

סוּכָּה שֶׁהִיא גְּבוֹהָה לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה — פְּסוּלָה. וְרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. וְשֶׁאֵינָהּ גְּבוֹהָה עֶשָׂרָה טְפָחִים, וְשֶׁאֵין לָהּ (שְׁלֹשָׁה) דְּפָנוֹת, וְשֶׁחַמָּתָהּ מְרוּבָּה מִצְלָתָהּ — פְּסוּלָה.

גמרא, סוכה ב ע"א

מְנָא הָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַבָּה, דְּאָמַר קְרָא: ”לְמַעַן יֵדְעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם כִּי בַסֻּכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל”, עַד עֶשְׂרִים אַמָּה, אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁהוּא דָּר בַּסּוּכָּה, לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה — אֵין אָדָם יוֹדֵעַ שֶׁדָּר בַּסּוּכָּה, מִשּׁוּם דְּלָא שָׁלְטָא בַּהּ עֵינָא.

גמרא, סוכה ב ע"א

רַבִּי זֵירָא אָמַר מֵהָכָא: "וְסוּכָּה תִּהְיֶה לְצֵל יוֹמָם מֵחוֹרֶב", עַד עֶשְׂרִים אַמָּה אָדָם יוֹשֵׁב בְּצֵל סוּכָּה, לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה — אֵין אָדָם יוֹשֵׁב בְּצֵל סוּכָּה אֶלָּא בְּצֵל דְּפָנוֹת.

קושיית אביי ותשובת רבי זירא

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, הָעוֹשֶׂה סוּכָּתוֹ בְּעַשְׁתְּרוֹת קַרְנַיִם, הָכִי נָמֵי דְּלָא הָוֵי סוּכָּה? אֲמַר לֵיהּ: הָתָם, דַּל עַשְׁתְּרוֹת קַרְנַיִם — אִיכָּא צֵל סוּכָּה. הָכָא, דַּל דְּפָנוֹת — לֵיכָּא צֵל סוּכָּה.

גמרא, סוכה ב ע"א

וְרָבָא אָמַר, מֵהָכָא: "בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים". אָמְרָה תּוֹרָה: כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים צֵא מִדִּירַת קֶבַע וְשֵׁב בְּדִירַת עֲרַאי. עַד עֶשְׂרִים אַמָּה אָדָם עוֹשֶׂה דִּירָתוֹ דִּירַת עֲרַאי, לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה — אֵין אָדָם עוֹשֶׂה דִּירָתוֹ דִּירַת עֲרַאי אֶלָּא דִּירַת קֶבַע.

קושיית אביי ותשובת רבא

אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, עָשָׂה מְחִיצוֹת שֶׁל בַּרְזֶל וְסִיכֵּךְ עַל גַּבָּן, הָכִי נָמֵי דְּלָא הָוֵי סוּכָּה? אֲמַר לֵיהּ, הָכִי קָאָמֵינָא לָךְ: עַד עֶשְׂרִים אַמָּה דְּאָדָם עוֹשֶׂה דִּירָתוֹ דִּירַת עֲרַאי, כִּי עָבֵיד לֵיהּ דִּירַת קֶבַע, נָמֵי נָפֵיק. לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה, דְּאָדָם עוֹשֶׂה דִּירָתוֹ דִּירַת קֶבַע, כִּי עָבֵיד לֵיהּ דִּירַת עֲרַאי, נָמֵי לָא נָפֵיק.

גמרא, סוכה ב ע"א (תחילת הגמרא)

גְּמָ' תְּנַן הָתָם: מָבוֹי שֶׁהוּא גָּבוֹהַּ מֵעֶשְׂרִים אַמָּה — יְמַעֵט. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ. מַאי שְׁנָא גַּבֵּי סוּכָּה דְּתָנֵי פְּסוּלָה, וּמַאי שְׁנָא גַּבֵּי מָבוֹי דְּתָנֵי תַּקַּנְתָּא? סוּכָּה דְּאוֹרְיְיתָא, תָּנֵי פְּסוּלָה. מָבוֹי דְּרַבָּנַן, תָּנֵי תַּקַּנְתָּא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: בְּדְאוֹרְיְיתָא נָמֵי תָּנֵי תַּקַּנְתָּא, מִיהוּ סוּכָּה דִּנְפִישֵׁי מִילָתַהּ — פָּסֵיק וְתָנֵי פְּסוּלָה, מָבוֹי דְּלָא נְפִישׁ מִילֵיהּ — תָּנֵי תַּקַּנְתָּא.

👩‍🏫 מהלך השיעור (45 דקות)

1. פתיחה: חידת הגובה (5 דקות)
2. המשנה (7 דקות)
3. "מנא הני מילי": שיטת רבה (8 דקות)
4. שיטת רבי זירא וקושיית אביי (10 דקות)
5. שיטת רבא וקושיית אביי (8 דקות)
6. סיכום, טבלה ודף עבודה (7 דקות)

פירוט מלא של כל שלב, עם הסברים, טיפים ושאלות לכיתה, נמצא במערך השיעור המלא (PDF).

💬 שאלות לדיון

1. שלושה אמוראים נותנים שלוש סיבות לאותו דין. האם הסיבות סותרות זו את זו, או שכל אחת מוסיפה צד אחר של הסוכה?
2. לפי רבי זירא, הסוכה נועדה לצל. מה ההבדל בין צל של בית לצל של סוכה?
3. אביי מקשה פעמיים "אלא מעתה" בעזרת מקרה קיצוני. למה זו דרך טובה לבדוק סברה? תנו דוגמה משלכם.
4. רבא אומר: "צא מדירת קבע ושב בדירת עראי". מה אפשר ללמוד מזה על החיים שלנו גם מחוץ לחג?

💡 הערות למורה

להלכה: סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה (שולחן ערוך, אורח חיים תרלג, א).

נוסח המשנה והגמרא הועתק מספריא (מהדורת ויליאם דוידסון, ארמית מנוקדת). מומלץ שמורה יעבור על החומר לפני השיעור.

📝 בדף העבודה

השלמת מילים (9 חסרים ומחסן מילים), טבלת "מי אמר מה", 5 שאלות הבנה ושאלת חשיבה. מחוון מלא בעמוד השני.

מקורות

- סוכה ב ע"א (ספריא)
- שולחן ערוך, אורח חיים תרלג (ספריא)

מחוון: סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה

1. **חלק א:** (1) עשרים (2) פסולה (3) מכשיר (4) יודע (5) עינא (6) צל (7) דפנות (8) קבע (9) עראי. המילה "כשרה" במחסן היא מסיחה ואינה נכנסת.
2. **חלק ב:** רבה: "למען ידעו דורותיכם" (ויקרא כג, מג), מילת מפתח "ידיעה", העין לא רואה את הסכך, ואדם לא יודע שהוא בסוכה; רבי זירא: "וסוכה תהיה לצל יומם מחורב" (ישעיהו ד, ו), מילת מפתח "צל", יושבים בצל הדפנות ולא בצל הסכך; רבא: "בסוכות תשבו שבעת ימים" (ויקרא כג, מב), מילת מפתח "עראי", בגובה כזה צריך לבנות דירת קבע.
3. **חלק ג:**
    1. "מנא הני מילי": מאיפה הדברים האלה, כלומר מאיזה פסוק לומדים את הדין.
    2. כי העין לא רואה את הסכך כשהוא כל כך גבוה ("דלא שלטא בה עינא").
    3. עשתרות קרנים: מקום בין שני הרים גבוהים שהשמש לא מגיעה אליו. אביי מקשה: גם שם יושבים בצל ההרים ולא בצל הסכך, אז גם הסוכה שם פסולה?
    4. "דל עשתרות קרנים": אם נוריד את ההרים יש צל של סוכה. בסוכה גבוהה, אם נוריד את הדפנות אין צל של סוכה.
    5. אביי: גם סוכה עם קירות ברזל (דירת קבע) תהיה פסולה? רבא: עשרים אמה הן שיעור. עד עשרים אמה גם דירת קבע כשרה, ולמעלה מעשרים גם דירת עראי פסולה.
4. **חלק ד:** שאלה פתוחה. כל תשובה מנומקת שקשורה ל"צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" מתקבלת.